

DE COM UN MESTRE DE MINYONS BARCELONÍ VA DEMANAR PERMÍS PER ESTABLIR-SE A GIRONA (1637)

PEP VILA

No és cap tòpic afirmar que tenim poques dades sobre el funcionament de l'ensenyança a Girona durant el segle XVII, el paper que els poders públics assignaven a la instrucció pública, en una ciutat que era centre administratiu i eclesial. Aquest és un camp molt verge sobre el qual no s'ha obert gaire camí, a excepció dels estudis existents sobre l'Estudi General i el col·legi de Jesuïtes. Sabem que el Concili de Trento de 1563 recomanava l'ensenyament de la doctrina cristiana. L'església treballava per difondre la instrucció amb els seus recursos, però això no és suficient. L'historiador Jordi Moner assegura que a partir de la segona meitat del segle XVI proliferen a Catalunya les escoles de primeres lletres, civils i religioses, en l'àmbit municipal, regides per mestres d'estudi, mestres d'escola o *magister scholarum*. Aquesta situació amb alts i baixos, amb alguns canvis i retocs en l'àmbit socioeducatiu, perdurarà fins al Decret de Nova Planta.¹ Es manquen encara moltes monografies d'àmbit local i comarcal sobre la situació d'aquests professionals. La informació que posseïm sobre aquestes experiències de cultura és encara més minsa. Quin era el perfil d'aquests professionals, el seu salari, el tipus d'alumnat, el pla d'estudis, la repartició d'aquest servei entre el clergat, el comú del poble o l'Ajuntament? Hi ha qui diu que aquesta formació bàsica només anava adreçada als nois. Si

¹ Salomó Marquès en el seu llibre *L'Ensenyament a Girona al segle XVIII* (CUG, 1985) copia a la pàg. 19 un fragment d'un manual d'acords, de principi del segle XVIII, que dona una visió de l'ensenyament a Girona, abans del canvi.

donem un cop d'ull a publicacions de caire local, ens adonem que gairebé no diuen res sobre la tasca educativa que aquests mestres tenen encomanada, fins on arribava la seva responsabilitat. A mitjan segle XVII Girona tenia uns 4.000 habitants. Segons una talla de 1651 publicada per Josep Clara, d'entre els professionals censats només trobem un mestre d'escola.² No sé si es tracta d'un recurs o una argúcia per obtenir el lloc, però a la seva instància Esteve Mas fa constar que, en aquell moment, no hi havia a Girona cap mestre que ensenyés.

Fullejant el manual d'acords de 1637³ de l'Arxiu Històric de l'Ajuntament de Girona vam trobar la instància original, escrita en una lletra bellíssima, amb la seva transcripció. Aquest professional, ciutadà de Barcelona, batxiller en arts, mestre de llegir, escriure i comptar que presumia de tenir doble titulació - i no sempre és així-, desitja obtenir el permís municipal per ensenyar matèries instrumentals a minyons, rics i pobres, en una casa particular de lloguer, situada al carrer dels Ciutadans. Malauradament Esteve Mas no esmenta quins llibres feia servir, les activitats, el funcionament d'aquest centre privat. A canvi dels seus serveis demana se li assigni una pensió o un sou complementari. Generalment els ajuntaments satisfien un salari als mestres i es feien càrrec de les despeses per al lloguer de la casa destinada a estudi.

Sobre la personalitat d'Esteve Mas, natural de Barcelona, un batxiller en arts i mestre, només he pogut trobar una dada d'interès. Durant l'any de 1631 treballava com a mestre a Cervera.⁴ Allí va cobrar 5 lliures per la primera terça o trimestre de feina. A Cervera el Consell Municipal era qui col·locava els mestres i els fixava les obligacions, els diners que podien cobrar dels pares dels alumnes, etc. En aquesta ciutat el curs començava de Sant Lluç d'un any a Sant Joan de juny de l'any següent. Pel que fa a les titulacions, en aquella època, hi havia tres graus diferents: batxiller, mestre i doctor. Llegir, escriure i comptar era feina assignada a un batxiller.

Desconec si Esteve Mas va arribar a obtenir el permís per ensenyar tal com ho demanava. No he sabut trobar cap dada en el manual corresponent. La seva sol·licitud va passar a mans del Consell general de la ciutat de Girona, òrgan encarregat de dictaminar sobre aquest afer. Al fol. 45r llegim: "E finalment quan a la supplicatio de dit Esteve Mas, mestre de escolas que dit negoci sia comes y remes a dits sos jurats y als adjuncts dels studis y de la major

² Josep Clara, *La ciutat de Girona a mitjan s. XVII (talla de 1651)* a "EG", 2 (1982), pàgs. 1-18.

³ Fols 43v -44, amb la instància d'E. Mas cosida i tornada a copiar.

⁴ Ramon Miró, *Els mestres a Cervera (segles XIV- mitjan XVIII)*, op. cit., pàgs. 165 i ss.

part de ells y de quscun dells a ssoles ab tos los dependents y emergents y ab libera y general admitio...Franciscus Subira et Joannes Ratera”.

SUPPLICATIO OBLATA PER ESTEPHANUM MAS, MAGISTRUM DOMORUM

Molt Il·lustres Senyors,

Esteve Mas, bacchiller en arts y mestre de llegir y escriure, à vingut dias ha en la present ciutat de Gerona a effecte de tenir ocasió de servir a vostre senyoria y a dita ciutat, obrint estudi de llegir, scriure y comptar. Prenent primer llicència de Vostra Senyoria y fent fer crida per tots los llochs públichs de la present ciutat que se offeria de amostrar de llegir, scriure, comptar a tots y qualsevols personas ne volguessen apendre, tant rics pagant, com pobres no pagant. Y ha ja días que ha posat exeutió dit exercisi, havent llogat en lo carrer vulgarment dit dels Ciutadans, de la present ciutat, una casa. Y havent parat en ella lo dit estudi, amostrant ja y ensenyant a molts minyons de diferents particulars de la present ciutat. Y està ab ànimo y deliberació de continuar en fer-ho per al devant, continuant sempre sa habitació en la present ciutat. Y a bé que la major remuneració que pot dit Mas tenir sia lo servir a Vostre Senyoria, y a tota la dita ciutat y particulars de aquella, ab tot, per ser dit Mas pobre y no tenir altra cosa de què passar y viure si no és de son treball, pren en la ensenyansa y acostumant-se de tenir un mestre de escola que amostre y ensenye de llegir, scriure, comtar, per obs⁵ y utilitat de aquella conforme les demás ciutats tenen –manant-li donar y assignar per ajuda de costa⁶ un selari competent, a Vostra Senyoria, ben vist–, y vuy en dia no hi haje ninguna persona per dit effecte en la present ciutat, y sia vingut dit Mas de la ciutat de Barcelona a esta que no hi havia ningú [en] esta ciutat que fes dit exercissi, y sols ab ànimo de servir a vostra senyoria y a dita ciutat, al comú de aquella y particular de ella, y als pobres, que no tenen que gastar ni modo ab què púgan ensenyar-los y adoctrinar-los. Però supplica humilment a Vostra Senyoria sia de son servey manar deliberar se done a dit Mas una retribució o selari annuo - lo que a vostra senyoria serà ben vist- que a demás que serà emparo de dit Mas o estimerà, y rebrà de Vostre Senyoria singular gràcia y mercè lo offici. Altissimus S. Fàbrega.

⁵ *Ops*, és necessari. Es curiós que, a mitjan segle XVII, encara s'utilitzi aquest medievalisme.

⁶ *Ajuda de costa*, subsidi en diners que, a més del sou, donen al qui exerceix un càrrec (DCVB), documentat en un escrit de 1659.

BIBLIOGRAFIA SUMÀRIA DE REFERÈNCIA

- MIQUEL BORRELL I SABATER, *L'Ensenyament a Santa Coloma de Farners (1700-2000)*, Ajuntament de Santa Coloma de Farners, 2000
- JOAN BUSQUETS I JOSEP MOLERO, *L'ensenyament a Palafrugell*, Diputació de Girona-Ajuntament de Palafrugell, 1993.
- ÀNGEL JIMÉNEZ, *Aproximació a la història de Sant Feliu de Guíxols*, Ajuntament de S.F.G., 1988.
- JOAQUIM BOTET I SISÓ, *Notas históricas: Lloret de Mar. La iglesia parroquial. Hospital. Escuelas*, "Revista de Gerona", XV, 1891, pàgs. 137 i 180.
- JOAN BUSQUETS i ANTONI SIMON, *Girona al segle XVII*, Quaderns d'història de Girona, Ajuntament de Girona - Diputació, 1993.
- JOAN BUSQUETS DALMAU, *La Catalunya del Barroc vista des de Girona. La crònica de Jeroni de Real (1626-1683)*, 2 vols. Abadia de Montserrat, 1994.
- JOSEP CLARA, *La ciutat de Girona a mitjan s. XVII (talla de 1651) a "EG"*, 2 (1982), 59-84.
- DD. AA., *III Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*, CUG, Girona, 1979.
- J. DOMÈNECH, *L'ensenyament a Lloret de Mar*, Publicacions Casinet, 1991.
- JOSEP LLADONOSA, *Escoles i mestres antics de minyons a Lleida*, Rafael Dalmau, editor, Barcelona, 1970.
- JOSEP MARIA LLOBET i PORTELLA, *Les escoles de Cervera segons els capítols per al seu regiment (1445-1693)*, "Palestra Universitària", UNED, Cervera, vols. 10(1998) i 11 (1999), 49-136.
- JOSEP MARIA MARQUÈS, *L'ensenyament al bisbat de Girona fins a la Il.lustració*, 'Arxiu de Textos Catalans Antics" 1993,pàgs.
- SALOMÓ MARQUÈS, *L'ensenyament a Girona al segle XVIII*, Col·legi Universitari, Girona, 1985
- RAMON MIRÓ, *Els mestres a Cervera (segles XIV- mitjan XVIII)*, "Palestra Universitària", UNED, Cervera, 11 (1999), pàgs. 139-194.
- JORDI MONÉS, *Història de l'educació. Alguns problemes de la planificació en la recerca al Principat (1536-1898)*, Comunicacions a les III Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans, CUG, Girona, 1979.
- JORDI PUJADAS, *L'ensenyament en la societat arbucienca (1592-1975)*, Museu Etnològic del Montseny- la Gabella Llibres del Segle, 1996.